

METHODE EN WERKBOEK

Werkplaats voor Radicale Verbeelding

een maakruimte waar kunstenaars en wetenschappers met en van elkaar leren

Hannie van den Bergh

Werkplaats voor Radicale Verbeelding

Na twee jaar van ontwerpend onderzoeken, spelend testen, niet-weten omarmen, onzekerheid tonen, en heel veel aardige en bevlogen mensen ontmoeten, presenteer ik het werkboek Werkplaats voor Radicale Verbeelding. Dit werkboek is een uitnodiging om radicale verbeelding in je eigen werkveld in te zetten. Ben je een cursusleider of wil je met een groep kunstenaars en wetenschappers discipline overstijgende werkvormen uitproberen, dan biedt dit werkboek je daarbij handvaten.

De Werkplaats voor Radicale Verbeelding is een fysieke maakruimte waar kunstenaars en wetenschappers met en van elkaar leren.

De Werkplaats voor Radicale Verbeelding is een methode om de verbeeldingspieren te trainen.

De Werkplaats voor Radicale Verbeelding is een mentaliteit om de situatie waarin je je bevindt op te schudden en nieuwe rollen te verkennen.

De Werkplaats voor Radicale Verbeelding is een beweging om al doende community te bouwen en ervaringen te delen.

Dit werkboek met de werkvormen is ontwikkeld in de afgelopen twee jaar tijdens seminars aan de Hogeschool voor de Kunsten (HKU), cursussen aan de Universiteit Twente (UT) en workshops aan het Center for Unusual Collaboration. (CUCo). Ik dank deze instituten en alle deelnemers voor hun medewerking aan het tot stand komen van de Werkplaats voor Radicale Verbeelding.

Introductie

In mijn werk als beeldend kunstenaar en ontwerper onderzoek ik hoe we onze toekomst(en) kunnen voorstellen en verbeelden. Ik haal mijn inspiratie uit wetenschappelijk onderzoek, zoals kijken op de kleinste schaal of onderzoek naar diepe tijd. Om mijn verbeelding te ontwikkelen, werk ik samen met kunstenaars en wetenschappers.

In de afgelopen jaren heb ik mijn aandacht verlegd van het ontwikkelen van creatieve uitingen vóór wetenschappers, naar het aanwakkeren en faciliteren van creativiteit mét en dóór wetenschappers. Met de Werkplaats voor Radicale Verbeelding nodig ik kunstenaars en wetenschappers uit om elkaar te ontmoeten en van elkaars verbeelding te leren. Samen te leren.

Wereld in transitie

'The climate crisis is a crisis of the imagination' Amitav Ghosh

De schrijver en sociaal antropoloog Amitav Ghosh maakt zich zorgen over het onvermogen van ons mensen om de wereldwijde klimaatcrisis in haar totaliteit en gelaagdheid te bevatten. Het ontbreekt ons aan voorstellingsvermogen om de drastische veranderingen in het klimaat en de complexiteit aan oorzaken en gevolgen te begrijpen en ernaar te handelen. Om dit voorstellingsvermogen te ontwikkelen hebben we verbeelding nodig. Om handelingsperspectief te bieden hebben we een makersmentaliteit nodig.

Het klimaat is één van de sectoren waar structurele verandering noodzakelijk is. De transitie naar een meer duurzame samenleving vraagt om radicale verbeelding en nieuwe handelingsperspectieven. De Werkplaats voor Radicale Verbeelding wil in deze transitie openingen en handvatten bieden.

Vorbereiding

Deelnemers

Ben je een cursusleider of wil je met een groep discipline overstijgende werkvormen uitproberen, dan biedt dit werkboek je daarbij handvatten. Formeer een groep van 6 tot 20 deelnemers uit verschillende disciplines. Met een groep van deze samenstelling kun je plenair, opdelen in kleinere groepen van 4 tot 5 personen, in tweetallen en individueel werken.

Een deel van de werkvormen kun je ook alleen of met twee personen uitvoeren.

Methode en werkvormen

De methode is opgebouwd uit vier stappen: verbinden, opschudden, maken en delen. Per stap zijn er diverse werkvormen. De werkvormen zijn gedurende de afgelopen twee jaar getest in verschillende contexten. Het is geen volledige toolbox. Het is een eerste stap naar meer radicale verbeelding in discipline overstijgende ontmoetingen. Experimenteer met de werkvormen die je aanspreken. Je kunt er uiteraard ook één kiezen met je ogen dicht. Maak je eigen variaties en vul aan.

Ruimte

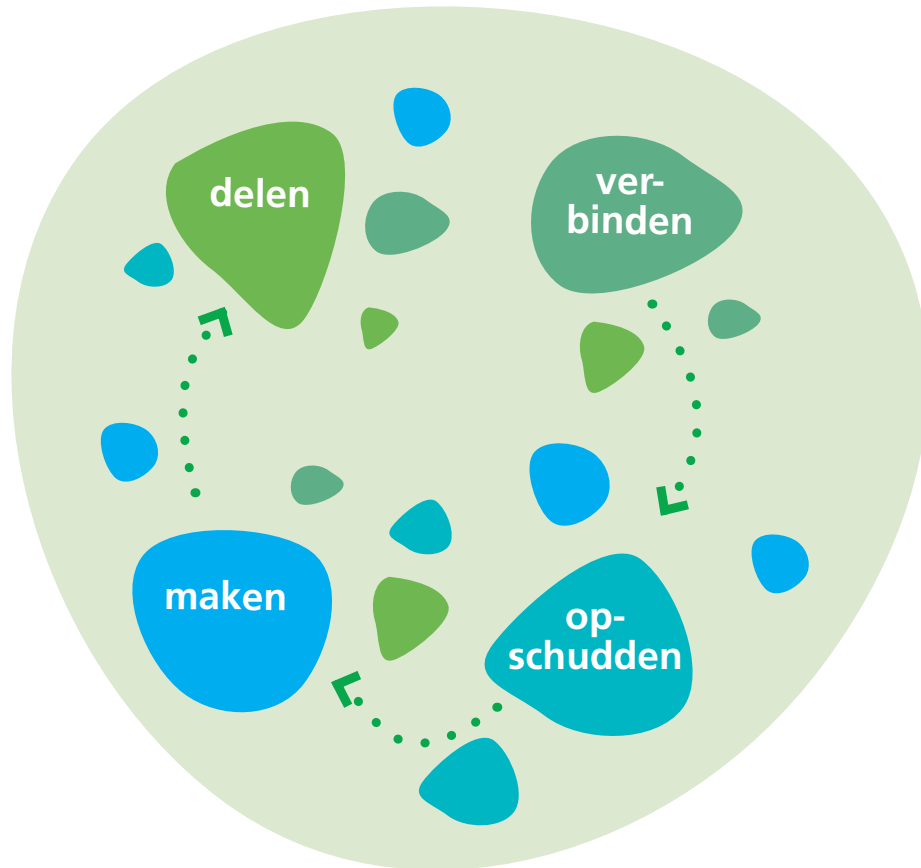
Een ruimte waar mensen zich prettig voelen. Als je met meerdere disciplines bent, verdient het aanbeveling om een ruimte te kiezen die voor iedereen nieuw is.

Kies deelnemers die graag willen deelnemen. Besteed tijd aan het vinden van de juiste deelnemers. Het kan helpen om in te spelen op de vraag van een organisatie. Er hoeft niet per se expertise te zijn in discipline overstijgend werken. Het is wel belangrijk dat de organisator en de deelnemers nieuwsgierig zijn en nieuwe dingen willen ontdekken.

Tijdsduur

De afzonderlijke stappen van de methode duren tussen de vijf minuten en een uur. De hele cyclus van vier stappen kan binnen een workshop van drie tot vier uur worden doorlopen. Als je het inzet in een seminar of cursus kun je onderdelen gebruiken, stappen herhalen of meerdere werkvormen door elkaar weven. Het vraagt enige kennis van de soorten werkvormen, hoe en wanneer je ze het beste kunt inzetten.

Methode

De methode is opgebouwd uit vier stappen.

Stappen die je uitnodigen om tot radicale verbeelding te komen. Elke module is opgebouwd uit een aantal werkvormen. De methode kent een interne structuur die begint met 'verbinden', daarna volgt 'opschudden' en dan komt 'maken'. De bijeenkomst eindigt met 'delen'. Dit is de grote structuur, waarbinnen verschillende stappen zich kunnen herhalen, omgewisseld kunnen worden, al naar gelang de tijdsduur, het thema, het doel en de samenstelling van de deelnemers. Bijvoorbeeld bij een langere cursus zullen momenten van delen ook tussentijds plaatsvinden. Bij een korte oefening in een zeer vertrouwde omgeving kan 'opschudden' een losse module zijn. Het is om die reden dat ik geen pijlen in het model heb gezet. Het behoeft wel enige oefening om de methode naar je hand te zetten en ermee te gaan spelen.

Verbinden

Dit onderdeel gaat over contact maken met andere deelnemers aan de werkplaats. Dit vindt plaats aan het begin van een bijeenkomst. De deelnemers ontmoeten elkaar en maken kennis met elkaar. De deelnemers maken persoonlijk ruimte om zich tot de ander te verhouden en bouwen aan een gemeenschappelijke ruimte.

Opschudden

Dit onderdeel gaat over uit je eigen discipline stappen. Dit kan door een andere rol aan te nemen, een andere locatie te bezoeken, met iemand uit een volstrekt andere discipline in gesprek te gaan.

Maken

Dit onderdeel gaat over visualiseren; over manieren om verbeelding tastbaar te maken. Het maken kan alleen en in een groep.

Delen

Dit onderdeel gaat over geven en ontvangen. Door te delen geeft de deelnemer iets van zichzelf en ontvangt de deelnemer iets persoonlijks terug. Delen kan in een groep of één op één.

ver-
binden

Opstelling maken

Een gemeenschappelijke ruimte met deelnemers uit verschillende disciplines ontstaat door te beginnen met wat de deelnemers zelf inbrengen. Dit is altijd persoonlijk geladen en biedt tegelijkertijd openingen tot verbinding. Het inbrengen van een steen kan bijvoorbeeld een aandenken zijn aan een bijzondere reis en kan tegelijkertijd voor een andere deelnemer een herinnering oproepen aan het geboorteland.

Vraag de deelnemers om voor de eerste bijeenkomst een voorwerp mee te nemen. Het voorwerp staat voor wie ze zijn, hoe ze naar zichzelf kijken.

Iedereen staat in een cirkel en om de beurt vertelt de deelnemer kort wat de relatie is met het voorwerp. Na deze korte introductie legt de deelnemer het voorwerp in de cirkel. De persoon kiest dan iemand anders uit de cirkel om hetzelfde te doen.

Zo ontstaat er een expositie van voorwerpen. Voorwerpen met persoonlijke verhalen, die een relatie met elkaar en de deelnemers aangaan.

NB. Als een deelnemer het voorwerp is vergeten, vraagt de cursusleider om iets uit de tas te nemen.

Extra uitdaging

Neem een twintigtal voorwerpen mee en laat de deelnemers daaruit kiezen. Hierdoor ontstaat er verbinding met een voorwerp dat niet van henzelf is, dat vraagt extra betrokkenheid en verantwoordelijkheid bij de deelnemers.

Wat heb je nodig?

5-10 min tijd

6-20 personen

elke deelnemer neemt
een voorwerp mee

Deze opdracht is geïnspireerd op de oefening 'kennisma-kingstafel' van Bart van Rosmalen. www.musework.nl

ver-
binden

Ervaringen ophalen

Aan het begin van een bijeenkomst is het goed om de achtergrond en interesse van de deelnemers te inventariseren en te delen. Dit biedt de cursusleider de gelegenheid om de verwachtingen en kennis van de deelnemers te verzamelen. Het kan ook misverstanden over de inhoud van de cursus wegnemen. Ook voor de deelnemers onderling is het een manier om elkaar te leren kennen

Schrijf bovenaan de flipovers welke kennis en ervaringen je wilt ophalen over het thema of onderwerp van de bijeenkomst. Maak ook een flipover voor de verwachtingen die er leven.

Bv. Heb je ervaring met visuele technieken? Wat verwacht je van de cursus?

Geef de deelnemers 5 min. de tijd om hun gedachten op te schrijven.

Bespreek daarna wat de overeenkomsten zijn, hoe de ervaringen elkaar aanvullen, wat er ontbreekt, wat je niet gaat doen.

Je kunt aan het einde van de bijeenkomst hier nog een keer op terugkomen. 'Wat hebben we gedaan? Wat niet? Komen er nieuwe ervaringen bij?'

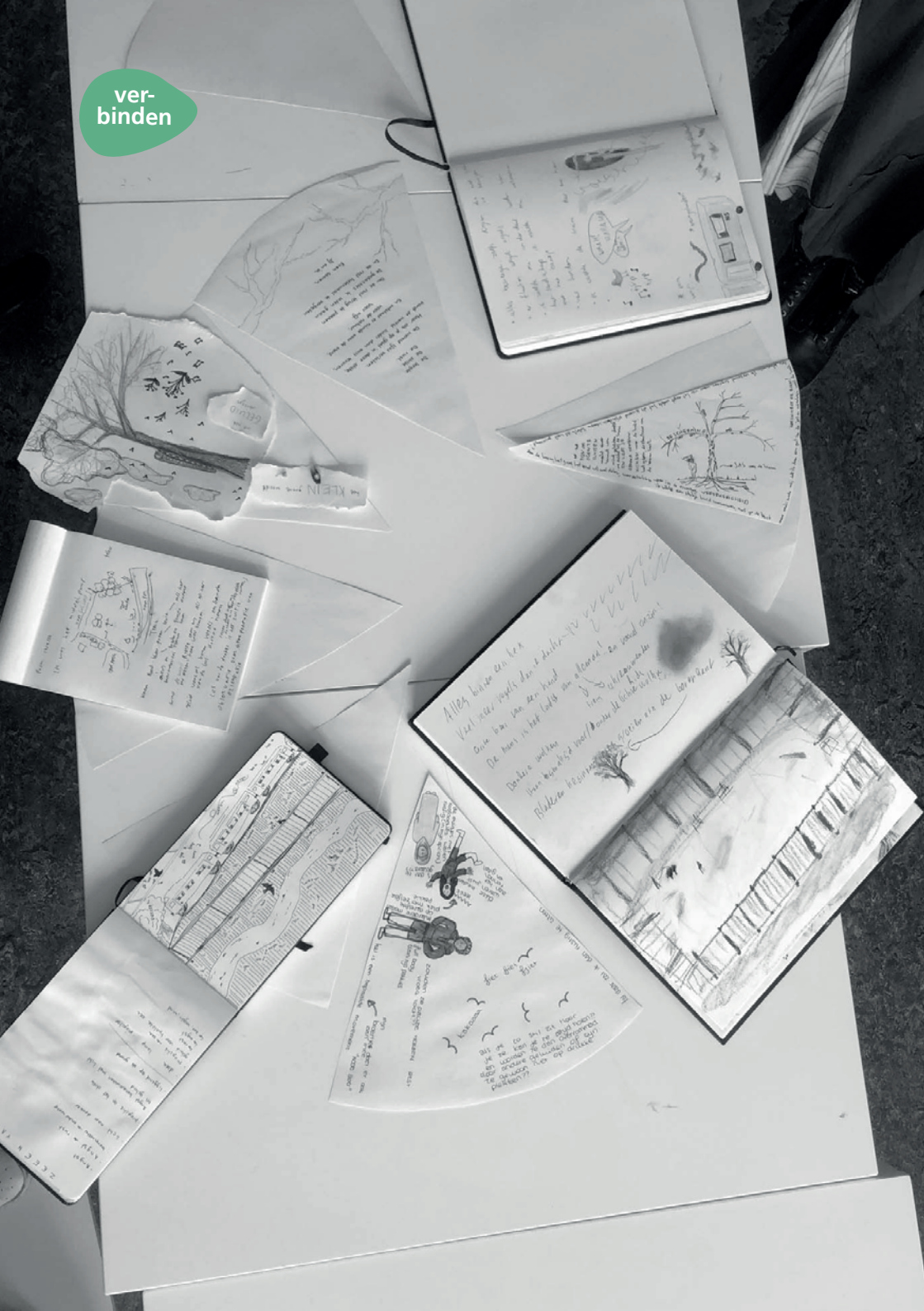
Wat heb je nodig?

10 min tijd

6-20 personen

flipovers, stiften

Deze opdracht kun je ook met postits doen. Iedereen schrijft dan eerst de eigen gedachten op plakt deze op de flipover.

Deep mapping

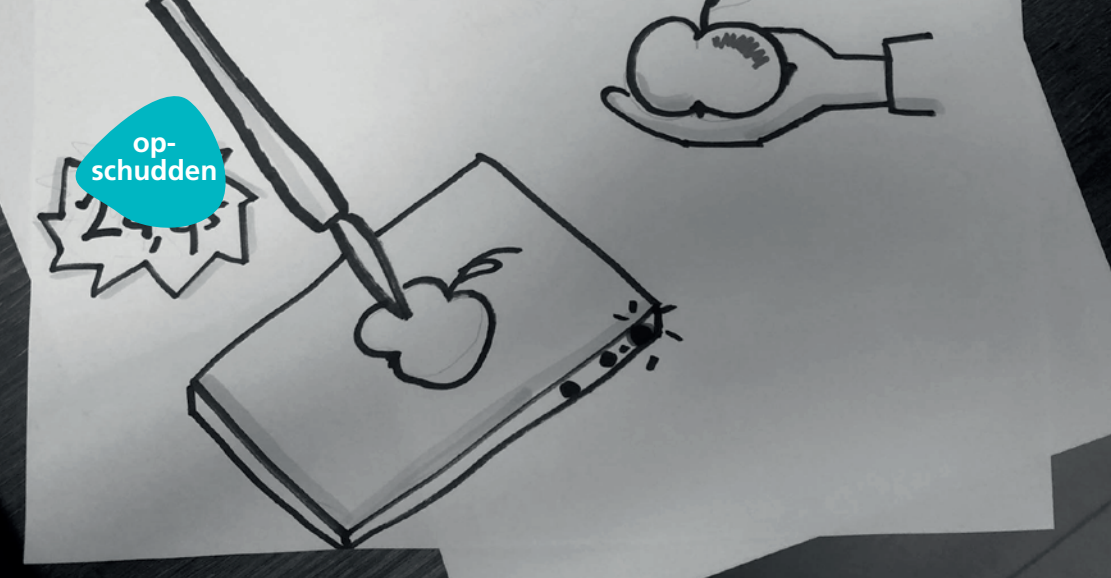
Iedereen ervaart een ruimte anders. Door met een groep naar een locatie te gaan met een rijkdom aan indrukken (fysiek en/of emotioneel), leren de deelnemers om zich tot de ruimte te verhouden. Wat zie je? Wat hoor je? Hoe voelt de grond onder je voeten? Het verwerken van deze ervaringen levert een rijkdom aan beelden op.

Nodig de deelnemers (3-6 personen) uit om naar een park of bos te gaan. Elke deelnemer zoekt een plek die goed voelt. De deelnemers staan, liggen of zitten hier voor 20 min. Vraag de deelnemers om zich bewust te worden en te voelen hoe ze de omgeving in zich opnemen. Na 20 min. gaan de deelnemers terug naar het lokaal. Hier tekent iedereen wat is opgevallen. Na 10 min. leggen de deelnemers de tekeningen bij elkaar in een cirkel en bespreken ze wat ze hebben gezien, gevoeld en gehoord.

Wat heb je nodig?

40 min tijd
1-18 personen
papier en tekenmate-
rielen

Deze opdracht is geïnspireerd op het 'verhalenwiel' van Arita Baaijens.

Forced combinations

Het combineren van twee ogenschijnlijk onverenigbare voorwerpen heeft in het verleden veel innovaties en ideeën opgeleverd. Denk hierbij aan de kunstenaar Marcel Duchamp die een urinoir verplaatste naar het museum, of Thomas Edison die de eigenschap van de schroefdop van een fles gebruikte om de gloeilamp aan de fitting te bevestigen. Door verschillende voorwerpen en hun eigenschappen met elkaar te laten botsen ontstaan nieuwe en verfrissende ideeën.

Deel de deelnemers op in tweetallen. Elk tweetal neemt een voorwerp uit de eigen tas en voorwerp dat in het lokaal is. De tweetallen bespreken de vier voorwerpen en combineren er twee of drie tot een nieuw product. De deelnemers kunnen hierbij denken aan het verenigen van tegengestelde eigenschappen, bv. boot en banaan combineren tot een boot in de vorm van een banaan. Of de eigenschap van het ene voorwerp gebruiken in het andere voorwerp, bv. een boot die je kunt opeten.

De tweetallen tekenen het nieuwe product en bedenken een pitch van dertig seconden. Ze leggen uit hoe het werkt en waarom iemand het zou moeten kopen.

Na zes minuten komt iedereen bij elkaar en verkoopt elk tweetal het product aan de andere deelnemers.

Deze oefening werkt ook online.

Wat heb je nodig?

- 10-15 min tijd
- in tweetallen
- papier, tekenpotloden/stiften
- vier voorwerpen

Deze opdracht is geïnspireerd op het concept 'conceptual elaboration' van Keith Sawyer.

Ga eropuit

Om iets radicaal nieuws te leren is het belangrijk om uit de eigen comfortzone te stappen. Voor iemand die weinig van een bepaald vakgebied of onderwerp weet, kan het de vrijheid bieden om anders te kijken, anders te denken en anders te handelen. In een onbekende omgeving staan de zintuigen op scherp. Er ontstaat verbeeldingsruimte voor andere perspectieven.

Deze werkvorm kan door één of meerdere deelnemers opgezet worden.

De deelnemers bedenken een onderwerp waar ze niets van weten, maar wat ze mateloos fascineert. De deelnemers zoeken op internet of via contact met iemand die hier meer over kan vertellen.

De deelnemers kiezen een persoon van een ander domein (wetenschapper of kunstenaar afhankelijk van je eigen domein). Vervolgens maken ze een afspraak van 45 tot 60 minuten.

Ze bereiden zich voor met domme vragen en nemen een notitieblok mee voor vragen, aantekeningen, observaties en opmerkingen. De deelnemers maken (aan)tekeningen van de situatie, de voorwerpen, instrumenten, bewegingen. Laat je camera thuis. Vraag domme vragen.

Na thuiskomst, beschrijven ze wat is opgevallen en hoe ze de ervaringen kunnen meenemen in de eigen praktijk.

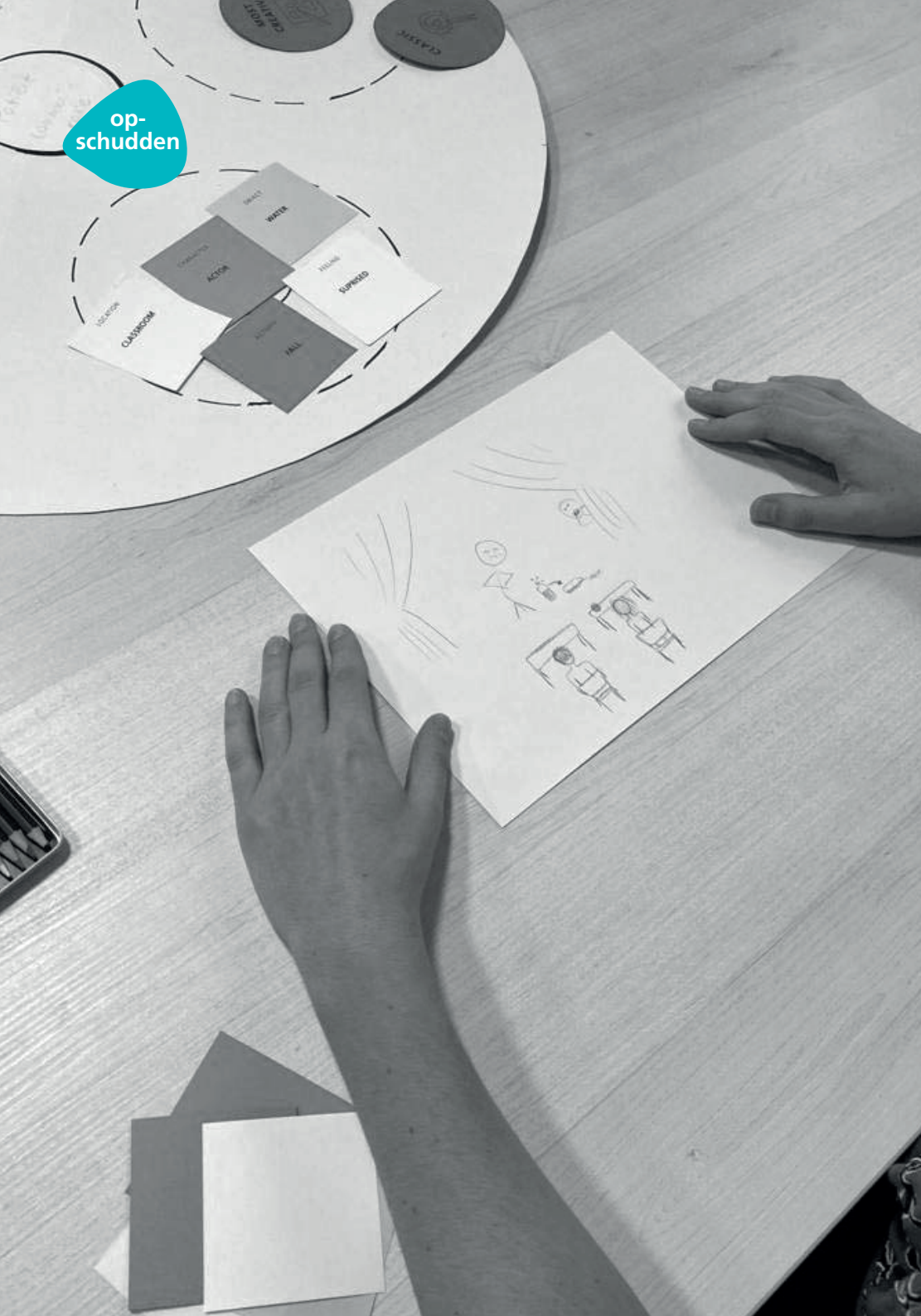
Tip: nodig deze persoon ook eens uit om bij jou op bezoek te komen. Wat gebeurt er als iemand domme vragen voor jou heeft? Hoe kijk je na het bezoek naar je eigen werkruimte en werkwijze?

Wat heb je nodig?

45-90 min tijd

1-18 personen

notitieblok en pen

Metafoor Elixer

De Metafoor Elixer is een spel om de deelnemers vanuit een ander perspectief naar een vraagstuk te laten kijken. Met een gezamenlijke vraag als uitgangspunt creëren de deelnemers verbeeldingsrijke verhalen. Het spel is een combinatie van storytelling en tekenen. Met het aannemen van een andere rol (beroep, plant, dier) onderzoek je nieuwe perspectieven op het vraagstuk.

Het spel begint met het formuleren van een vraag, die voor alle deelnemers relevant is. Een 'hoe' vraag werkt het beste. Leg de vraag in het midden van het bord.

De deelnemers kiezen met welke set karakters er wordt gespeeld: artistiek perspectief, menselijke perspectief of meer-dan-menselijk perspectief.

Het spel bestaat uit vier rondes. In de eerste buurt tekent en vertelt elke deelnemer hoe dit karakter naar de kwestie kijkt. Daarna tekent hij de situatie. Vervolgens draait het spel een kwartslag. De volgende drie rondes krijgen de spelers een nieuwe kaart en tekenen verder. Na vier rondes is het spel weer terug in de oorspronkelijke stand. De spelers vertellen het verhaal aan de hand van de tekening en de kaartjes. Samen kiezen de spelers het meest creatieve verhaal en het meest toegespitste verhaal (op de kwestie), de bestseller en de classic.

Wat heb je nodig?

45 min tijd

4 personen

spel, papier en tekenmaterialen

Download het spel op

www.studio-HB.nl

Mythische figuur

Het doel van de werkvorm is om verbinding te maken met jezelf, de ander en de wereld om je heen door middel van de kunsten. Door expliciet uit de rol van wetenschapper te stappen, biedt deze werkvorm nieuwe openingen voor samenwerken en alternatieve bronnen voor radicale verbeelding. Het thema is de mythische figuur: een wezen met bovennatuurlijke energie; een wezen dat duiding geeft aan innerlijke dromen of angsten.

De cursusleider nodigt een drietal kunstenaars uit met een verschillende discipline. Bijvoorbeeld dans, muziek, beeldend, theater, tekst.

De deelnemers worden opgedeeld in groepen van 3 tot 6 personen. De deelnemers schrijven een paar trefwoorden op en bedenken wat deze figuur voor hen betekent. Dit onderdeel duurt ongeveer 20 minuten.

Vanuit elke groep kiest een groepslid (of twee groepsleden) een kunst discipline om de mythische figuur te onderzoeken en vorm te geven.

Na 40 minuten komen de groepsleden terug bij elkaar. Ze verwerken het materiaal tot een presentatie.

Na 30 minuten presenteren de groepen hun mythische figuur aan elkaar.

Wat heb je nodig?

- 120 minuten
- 2-4 groepen van 3-6 personen
- textiel, papier, tekenmateriaal
- muziekinstrumenten
- lichaamsbeweging

Deze opdracht is ontwikkeld in samenwerking met Louise Wipfler, onderzoeker en projectleider aan de WUR.

maken

Diepe tijd

Het is voor ons mensen niet zo makkelijk om ons tot diepe tijd te verhouden. Ons dagritme bestaat uit vierentwintig uur, een studie bestaat uit vier tot zes jaar, een gemiddeld mensenleven is tussen de zeventig en tachtig jaar. Om het ontstaan van de wereld te bevatten, is ver buiten ons verbeeldingsvermogen.

Hierbij twee werkvormen om los te komen van onze tijd en diepe tijd te verbeelden. De kennis over kosmologie en biologie dient hierbij als inspiratiebron.

1. Gebaseerd op de uitspraak van kosmoloog Carl Sagan *'we are all made of stardust'*

De deelnemers verzamelen takjes, schelpjes, plastic, papier en andere voorwerpen uit de omgeving. Ze leggen samen in een mensfiguur. Zo verbinden ze zichzelf met het besef dat alles al eens iets anders is geweest en elke keer opnieuw wordt gemaakt.

2. Gebaseerd op het boek *Entangled Life* van bioloog Merlin Sheldrake

De deelnemers verzamelen blikjes, stokjes, plastic waar je muziek mee kunt maken. Elke deelnemers maakt een muziekinstrument. Elke deelnemer bedenkt voor zichzelf een regel om te reageren op de anderen. Bijvoorbeeld, 'als de deelnemer rechts van mij stopt, begin ik met mijn ritme en houdt dit ritme twee minuten aan'. Op deze manier ontstaat een verstrengeld muziekwerk, dat de verwevenheid van ecologische processen verklankt.

Variatie op werkvorm 2: de cursusleider kan vooraf een aantal regels omschrijven en deze uitdelen aan de deelnemers.

Wat heb je nodig?

10-30 minuten

1-18 personen

diverse materialen

Deze werkvormen zijn door de studenten van de HKU ontwikkeld in het kader van het seminar Rotsen is een Werkwoord.

maken

Bedenk een werkvorm

Hoe ziet jouw Werkplaats voor Radicale Verbeelding eruit? Met deze werkvorm worden de deelnemers uitgenodigd om nieuwe werkvormen te ontwikkelen. Bij voorkeur is de groep samengesteld uit deelnemers uit verschillende domeinen en disciplines.

De cursusleider deelt de deelnemers op in groepen van drie à vier personen. Elke groep gaat op zoek naar waar ze persoonlijk uit hun comfortzone komen; waar aannames en verwachtingspatronen worden doorbroken. Bijvoorbeeld door een werkvorm te bedenken die kan helpen bij het stellen van domme vragen, of een werkvorm om van rol te wisselen.

De groepsleden maken een ontwerp door te tekenen, te knutselen en te schrijven. Daarna presenteert elke groep het ontwerp aan de andere deelnemers. Samen voeren ze de werkvorm uit.

Wat heb je nodig?

30 minuten
groepen van 3-4 personen
tekenmaterialen

delen

Feed-up

Tijdens het maakproces kunnen er momenten gekozen worden om het ontwerp aan anderen te tonen en te testen. Door de andere deelnemers een persoonlijke reactie te laten schrijven of tekenen wordt je ontwerp vanuit een ander perspectief gezien en krijg je ontwerp een verdiepingsslag.

Een groep presenteert een ontwerp dat in ontwikkeling is. De anderen kijken en luisteren.

Na afloop nemen de observanten een stukje papier en potlood om een gedicht, tekst, tip, gedachte of tekening terug te geven. Ze nemen hier vijf minuten voor. Ze geven de reacties aan de groepsleden.

Na afloop van alle presentaties, neemt elke groep de tijd om de kaarten één voor één hardop voor te lezen en te bespreken. Geeft de reactie een nieuwe richting, een ander perspectief, een omslag in de werkwijze?

De groep legt de kaartjes waar ze iets mee willen doen bij elkaar en kijken ze dan nog een keer door. Wat is de samenhang met het ontwerp. Probeer de reacties te verweven, zodat je ontwerp meer gelaagd wordt.

Wat heb je nodig?

- 5 minuten
- 10-20 min. nabespreking
- 4-20 personen
- papier, tekenmateriaal

delen

Wederkerigheid

Wederkerigheid is een sterk principe in oude rituelen tussen mens en natuur. De balans tussen geven en nemen kunnen we ook toepassen in het contact tussen kunstenaars en wetenschappers en in het contact tussen mensen en de omgeving.

De deelnemers nemen contact op met een kunstenaar of wetenschapper uit een andere discipline, die verwantschap heeft met hun onderwerp. Bijvoorbeeld iemand waar je iets van hebt gelezen. De tweetallen maken een afspraak en zoeken een locatie die dicht bij het onderwerp ligt. De locatie is voor allebei nieuw. Elke deelnemer bereidt zich voor om een persoonlijk werk op te voeren. De opvoering kan het voordragen van een tekst zijn, een beweging maken, een lied zingen, een tekening maken.

De tweetallen nemen de tijd om te aarden op de locatie. 'Waar ga je staan, wat is de ooghoogte van het 'publiek'?'

De tweetallen voeren het werk op en kijken wat er gebeurt. 'Hoe ging de opvoering en wat geeft dit 'publiek' je terug? Wat geven jullie elkaar terug?'

Bijvoorbeeld: ga met je stenen beeld of tekening over aardlagen samen met een aardwetenschapper naar het Zwerfstenen Eiland in Maarn. Deel beiden op deze locatie wat je onderwerp zou willen (terug)geven.

Wat heb je nodig?

50 min. voorbereiding

10-15 min. opvoering

2 personen

tekst/beeld/muziek

delen

*Wat mij is opgevallen
is de kleurencombinatie.*

*Wat mij fascineert is
het karakter dat
je introduceert.*

*Hoe gaat het
eindigen?*

*Voor wie maak
je dit?*

Eerste gedachten

In het reflecteren op elkaars ontwerp is het vaak moeilijk om goed te luisteren en betekenisvolle feedback te geven. Deze werkvorm biedt een strakke structuur om aandachtig te luisteren, open vragen te stellen en te observeren.

De deelnemers worden in tweetallen opgedeeld. De cursusleider zet de timer op 1 minuut. De eerste ontwerper vertelt in 1 minuut over zijn ontwerp. Vervolgens schrijft de andere deelnemer/luisteraar gedurende 1 minuut wat is opgevallen en formuleert 'hoe' en 'wat' vragen. Het gaat hierbij niet om meningen, maar om observaties en open vragen. Daarna vertelt de luisteraar gedurende 2 minuten wat is opgevallen en stelt de vragen. Tot slot reflecteert de ontwerper gedurende 2 minuten op de observaties en vragen. De ontwerper hoeft niet te antwoorden op de vragen. Na deze sessie draaien de rollen om.

Probeer je aan de tijd te houden!

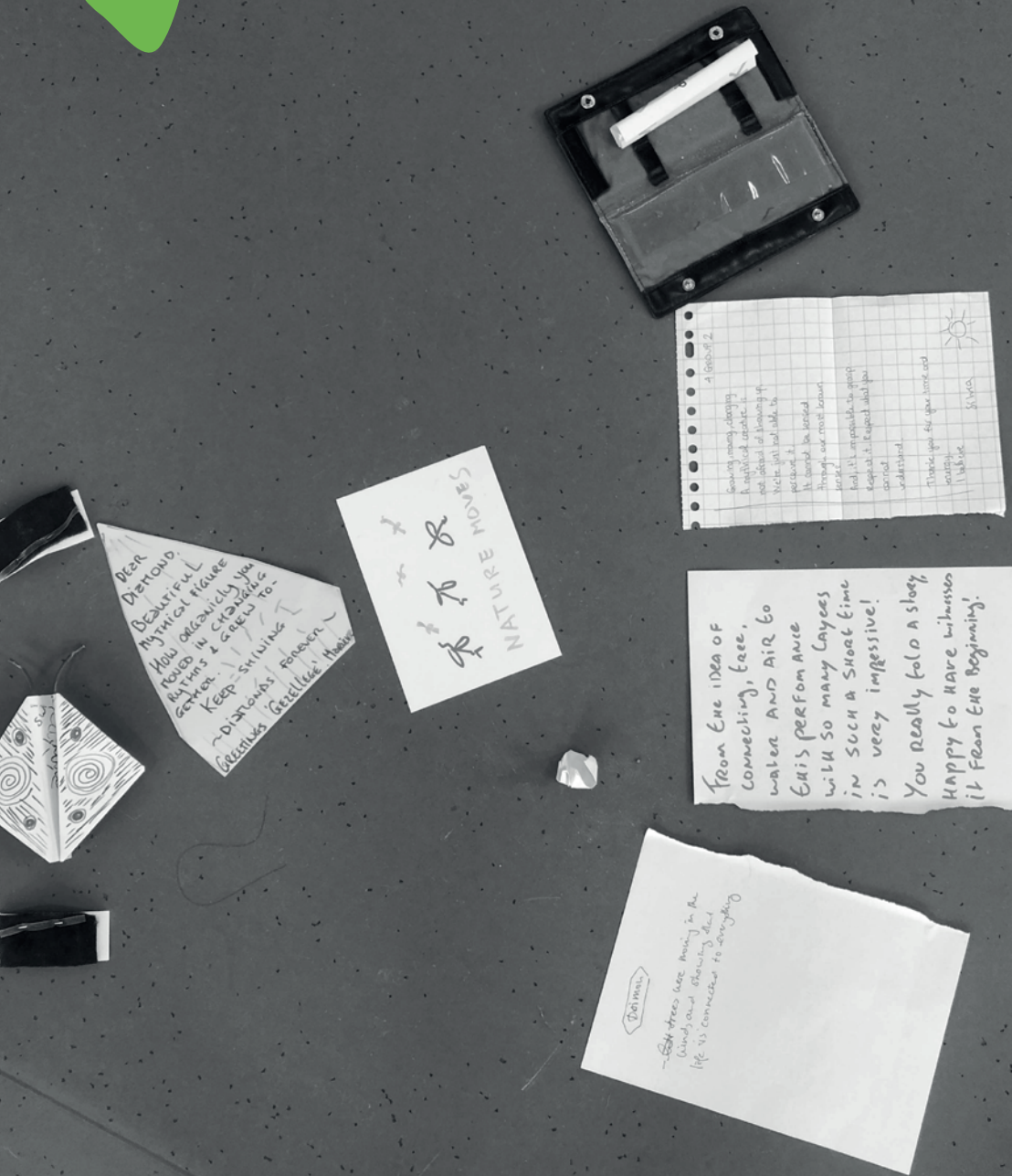

Wat heb je zelf geleerd van het stellen van vragen? Wat zegt dit over jouw manier van kijken, reageren?

Wat heb je nodig?

2 personen
6 min per persoon
timer

Deze werkvorm is geïnspireerd op een tip van ontwerper en onderzoeker Ellis Bartholomeus.

Giftcards

Na een slotpresentatie vergeten we regelmatig om elkaar te bedanken. Daarnaast is de afsluiting geen einde van een ontwikkeling, misschien wel eerder het begin van een nieuwe maakwijze. Deze werkvorm is geschikt om de ervaringen te delen en nieuwe vergezichten te openen. Het is een vorm van 'onderscheidend verbinden', vanuit je eigenheid maak je verbinding met de ander.

Aan het einde van de presentaties vraagt de cursusleider aan alle deelnemers om een wens, gedachte, gedicht, tip te noteren. Dit doet eenieder in stilte gedurende vijf minuten. 'Wat heeft deze presentatie jou verteld, jou gegeven?'

De deelnemers geven hun giftcard aan de persoon/personen die gepresenteerd heeft/hebben.

Iedereen legt de kaarten op de grond. De deelnemers hebben nu de tijd om alle reacties te bekijken.

De deelnemers kunnen daarna een giftcard meenemen.

Je giftcard hoeft geen geschreven tekst te zijn. Je kunt ook iets teruggeven in de vorm van een beweging, sculptuur of geluid.

Wat heb je nodig?

1-20 personen

10-15 minuten

papier, stiften of ander materiaal

Inhoud

Werkplaats voor Radicale Verbeelding	3
Introductie	4
Wereld in transitie	4
Vorbereiding	5
Methode	6
Verbinden	
Opstelling maken	8
Ervaringen ophalen	10
Deep mapping	12
Opschudden	
Forced combinations	14
Ga eropuit	16
Metafoor Elixer	18
Maken	
Mythische figuur	20
Diepe tijd	22
Bedenk een werkvorm	24
Delen	
Feed-up	26
Wederkerigheid	28
Eerste gedachten	30
Giftcards	32
Inhoud	34
Hannie van den Bergh	35
Colofon	35

Hannie van den Bergh

Hannie van den Bergh is kunstenaar, ontwerper, educator en onderzoeker. In haar werk onderzoekt zij hoe we onze toekomst(en) kunnen voorstellen en verbeelden. Zij haalt haar inspiratie uit wetenschappelijk onderzoek, zoals kijken op de kleinste schaal of onderzoek naar diepe tijd. Om deze inspiratie te voeden, werkt zij samen met kunstenaars en wetenschappers. Voor de *Master of Education in Arts* van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU) deed zij onderzoek naar het ontwikkelen van radicale verbeelding in de ontmoeting tussen kunstenaars en wetenschappers.

Naast dit werkboek is het verslag van het onderzoek Werkplaats voor Radicale Verbeelding beschikbaar op de website www.studio-bh.nl.

Colofon

Concept & tekst	Hannie van den Bergh
Ontwerp	Studio HB
Redactie	Jan van den Berg
Fotografie	Hannie van den Bergh
Uitgever	Studio HB
ISBN	978 90 822153 97
1e druk	juni 2023
Oplage	50 exemplaren

Ideeën en inspiratie voor de werkvormen in dit werkboek komen uit de lessen van de Master Education in Arts van de HKU, zijn ontstaan tijdens de bijeenkomsten en komen uit diverse bronnen. Voor zover ik ze heb kunnen achterhalen, heb ik ze vermeld in de tekst.

© 2023, Hannie van den Bergh/Studio HB

Het werkboek *Werkplaats voor Radicale Verbeelding* is een uitnodiging om radicale verbeelding in je eigen werkveld in te zetten. Ben je een cursusleider of wil je met een groep kunstenaars en wetenschappers discipline overstijgende werkvormen uitproberen, dan biedt dit werkboek je daarbij handvatten.

De *Werkplaats voor Radicale Verbeelding* is een fysieke maakruimte waar kunstenaars en wetenschappers met en van elkaar leren.

De *Werkplaats voor Radicale Verbeelding* is een methode om de verbeeldingspier te trainen.

De *Werkplaats voor Radicale Verbeelding* is een mentaliteit om de situatie waarin je je bevindt op te schudden en nieuwe rollen te verkennen.

De *Werkplaats voor Radicale Verbeelding* is een beweging om al doende community te bouwen en ervaringen te delen.

Dit werkboek met de werkvormen is ontwikkeld in de afgelopen twee jaar tijdens seminars aan de Hogeschool voor de Kunsten (HKU), cursussen aan de Universiteit Twente (UT) en workshops aan het Center for Unusual Collaboration. (CUCo).

ISBN 978 90 822153 97

Studio HB